

Uttalelse fra innbygger/forelder til Surnadal kommune vedrørende høringsdokumentet "Skule for framtida"

Denne uttalelsen er en respons på Surnadal kommunes høringsdokument "Skule for framtida", som har som mål å utrede mulige innsparinger og endringer i skolestrukturen. Formålet med dette innspillet er at høringsdokumentets premisser og grunnlag etter min mening er utilstrekkelige for å fatte et gyldig vedtak om skolenedleggelse. Jeg er på ingen måte hverken jurist, fagperson eller ekspert på noen av fagfeltene.

MEN, jeg finner det oppsiktsvekkende at jeg som innbygger og forelder må stille de rette spørsmålene for vurdering av det rettslige, pedagogiske, helsefaglige og samfunnsøkonomiske grunnlaget for en slik beslutning. At det er **innbyggerne** i Surnadal kommune, dvs. **Foreldre, Elever, Ansatte, Fagorganiserte, Rektorer, Lærere og Besteforeldre** som må rope høyt om konsekvensene?

Jeg stiller meg bak mange av spørsmålene og problemstillingene som er stilt av andre parter, men jeg vil i tillegg belyse litt mer av det juridiske grunnlaget.

Jeg argumenterer for at forslaget, slik det foreligger, strider først og fremst mot det grunnleggende prinsippet om **"barnets beste"**.

Det sentrale premisset for enhver beslutning som berører kommunens barn, er at hensynet til "barnets beste" må være et overordnet og primært hensyn. Denne uttalelsen håper jeg vil vise at kommunens dokumentasjon ikke oppfyller de juridiske kravene til en grundig og forsvarlig vurdering av dette prinsippet.

Jeg har etter beste evne lest meg gjennom høringsdokumentet, og noen av de tilhørende kildene som kommunen har brukt. Jeg vet ikke om kommunestyrerepresentantene har hatt tid til dette. Jeg håper de leser dette. Jeg har lest mange uttalelser fra Sivilombudsmannen, og til og med fått med meg en del lærdom fra forarbeidene til opplæringsloven, ny og gammel. Det unner jeg ikke noen å måtte ta seg tid til, men det har (desverre?) bare ført meg nærmere konklusjonen om at "ta her e ikkje innafær". Jeg håper noen kjenner igjen sitatene og poengene jeg bruker, for noe er tatt direkte ut fra høringsdokumentet. (MED tilleggsinformasjon).

Det rettslige fundamentet: "barnets beste"

Prinsippet om "barnets beste" er en av de mest fundamentale rettslige standardene i saker

som angår barn og unge. Det er ikke en ideologisk antakelse, men et bindende juridisk prinsipp som må ligge til grunn for all offentlig forvaltning. Sivilombudets undersøkelser om barns rett til medvirkning i saker om skoleplassering definerer prinsippet som et tredelt fundament.

For det første er det en selvstendig rettighet, som innebærer at hvert barn har rett til en individuell vurdering av hva som er best for det. For det andre fungerer prinsippet som et grunnleggende hensyn, hvilket betyr at det skal ha stor vekt i avveiningen mot andre hensyn som for eksempel kommuneøkonomi. Til slutt er det et tolkningsprinsipp som skal veilede tolkningen av all lovgivning som vedrører barn.

Sivilombudet har tidligere påpekt at saksbehandling i skoleplasseringssaker må være "tilstrekkelig opplyst" for å kunne foreta en selvstendig vurdering av barnets beste.

Det har også vært et gjennomgående funn i Sivilombudets undersøkelser at kommuner og statsforvaltere ofte vurderer barnets beste sammen med andre hensyn i stedet for å fastlegge det på bakgrunn av en helhetsvurdering innledningsvis. En saksbehandling som unnlater å synliggjøre denne avveiningen, og hvor økonomi blir det eneste eller primære argumentet, utgjør en alvorlig saksbehandlingsfeil og er et svik mot kommunens juridiske ansvar.

Høringsdokumentet er utarbeidet etter at den nye opplæringsloven kom i fjor.

I den nye opplæringsloven er det nå en egen paragraf ([§ 10-1](#)) Som heter "Barnets beste". Denne paragrafen slår fast at "ved handlingar og avgjerder som vedkjem elevar, skal kva som er best for eleven, vere eit grunnleggjande hensyn."

En beslutning om skolenedleggelse, som nå risikeres fattet basert på en utredning som ikke i tilstrekkelig grad reflekterer dette forsterkede lovkravet, vil være høyst uheldig. Kommunen er forpliktet til å dokumentere en fullstendig og transparent vurdering av dette prinsippet før et slikt inngripende vedtak kan fattes.

"Økonomiske og demografiske utfordringer fører ofte til at både grunnskoler og videregående skoler blir foreslått nedlagt.

I noen tilfeller blir vedtak om skolenedleggelse eller andre endringer i skolestrukturen, utsatt for lovlighetskontroll. Dette er en juridisk vurdering av om vedtaket er fattet i tråd med gjeldende lover og regler. Dersom myndighetene som utfører lovlighetskontrollen finner at det er gjort feil som gjør vedtaket ugyldig, blir vedtaket opphevet.

De siste årene har dette skjedd i kommunene Bodø, Indre Fosen og Leirfjord.

– I alle disse tre tilfellene er mangelfull vurdering av barnets beste og utilstrekkelig utredning av konsekvenser for barna, årsak til at vedtakene ble kjent ulovlige" sier Lea Louise Videt, forsker ved Nordlandsforskning"

Kommunens økonomiske og demografiske grunnlag

Kommunens hovedargument for å vurdere skolenedleggelser er en "særs krevjande økonomisk situasjon" og behovet for "innsparingar". Dette premisset undergraves imidlertid av flere faktorer som enten er utelatt eller undervurdert i høringsdokumentet. Forskning (blant annet forskningen som finnes i kommunens kilder i høringsdokumentet) har vist at de økonomiske innsparingene ved skolenedleggelser ofte er "disputable" og ikke nødvendigvis entydige, selv på kort sikt.

Videre har kommunen ikke tilstrekkelig utredet de indirekte kostnadene ved skolenedleggelse. En slik beslutning risikerer å akselerere avfolking i distriktene, noe som vil redusere den langsiktige verdiskapingen og skatteinntektene i kommunen. Dette er nevnt i nesten alle samtaler, høringsinnspill og litteratur. Det betyr også at det må vektlegges! Den økonomiske argumentasjonen for innsparing virker faktisk kortsiktig og mangler en helhetlig vurdering av de samlede, langsiktige konsekvensene som kan holde Surnadal kommune attraktiv i de viktige årene fremover.

Pedagogiske og sosiale konsekvenser: Forskingen om skolestørrelser

Argumentet om at samling av elever i større skoler vil føre til et bedre fagmiljø og økt kvalitet, er ikke entydig støttet av forskning, som også beskrives av kommunen selv i deler av høringsdokumentet.

En dybdeanalyse av fådelte grendeskoler viser at aldersblanding, et primært kjennetegn ved slike skoler, er en kraftfull pedagogisk ressurs. Eldre elever fungerer som veiledere for yngre, og det sosiale læringsmiljøet er sterkt.

Flere studier viser at elever ved små skoler "trives jevnt over bedre" og har bedre atferd enn elever ved større skoler. Dette skyldes den oversiktlige strukturen og en lavere lærertetthet som gjør at lærere lettere kan se og møte individuelle behov, og at ingen elever blir oversett eller sosialt isolert.

Det kan derfor argumenteres for at kommunen, ved å legge ned mindre skoler, risikerer å ofre de dokumenterte og betydelige fordelene knyttet til trivsel, sosial trygghet, og en oversiktlig pedagogikk, for en marginal og usikker gevinst i akademisk utbytte. Denne avveiningen strider mot prinsippet om at avgjørelser som berører barn, skal gjøres til barnets beste.

På dialogmøtet på Todalen og Stangvik Oppvekstsenter ble det påstått/antydnet at forskningens resultater antydnet en positiv effekt for elevenes læring, ved flytting til større (SUBUS) skole, som en del av en diskusjon om lovlighet, og at skolenedleggelser må knyttes til andre hovedgrunner enn økonomi.

Det ble fra kommunens representanter referert til at UDIR (Utdanningsdirektoratet) oppga dette.

Ved å gå til UDIR, *Fakta om grunnskolen 2024–2025* og *Skolenedleggelser* finner jeg følgende kilder og informasjon:

(Endring til fet skrift av meg, for fremheving av poeng)

Høgskolen i Innlandet (2022): Skolestørrelse og sammenhenger med elevenes trivsel og læring. Skriftserien 9 - 2022.

“Resultatene viser at det er en signifikant positiv effekt av skolestørrelse innen både matematikk, lesing og naturfag, men effekten er ikke stor. Det innebærer at elever ved større skoler har en økt sannsynlighet for bedre skolefaglige prestasjoner enn elever i mindre skoler når det kontrolleres for bakgrunnsvariabler”

Men to linjer lenger ned kommer en ganske viktig detalj:

*“Skolestørrelsene i Norge er i gjennomsnitt mindre enn i Danmark, Finland og Sverige, og ifølge Ramstad (2016) innebærer dette at «det er et potensiale for å øke størrelsen på en del skoler i Norge» (s. 48). **Dette forutsetter imidlertid at reiseavstanden for elevene ikke øker.**”*

-og

“Om vi ser spesifikt på elevenes skolefaglige prestasjoner kan det derfor se ut til at det statistisk sett er en svak fordel at elevene går i det som i Norge vil bli betraktet som store barneskoler. Det tas da kun hensyn til sammenhengen mellom skolestørrelse og elevenes læring alene, og det tas ikke hensyn til f.eks. reiseavstand eller økonomiske kostnader og den betydning det kan ha for læring.”

Dette vil jeg påstå at ligner på “cherry picking” fra kommunens side i et “dialogmøte” om skolestruktur!

Skoleskyss: En uakseptabel belastning for barns helse og sikkerhet

Høringsdokumentet nevner skoleskyss som et utredningspunkt, men behandler det som en håndterbar utfordring med økte kostnader på 0,5 millioner kroner. Analysen ignorerer imidlertid de alvorlige konsekvensene for barnas helse og sikkerhet.

Hvis en skal velge å bruke kommunens egne kilder, som f.eks Karl Jan Solstads “Grisgrendtprosjektet,” (et prosjekt fra 1969–1975(!)) har systematisk dokumentert at lang og

krevende skoleskyss kan føre til en rekke fysiske og psykiske plager hos elever, som kvalme, hodepine og redusert psykisk helse.

I tillegg utgjør lengre reisevei en økt trafikksikkerhetsrisiko for de yngste barna. En TØI-rapport fra 1995 viser at det skjer et "vesentlig skille i utviklingen i alderen fra 6 til 7 år", og at seksåringer er betydelig dårligere rustet til å ferdes trygt i trafikken enn syvåringer. Deres manglende evne til å kontrollere oppmerksomheten, bedømme hastighet og avstand, og deres impulsive atferd, gjør dem spesielt sårbare som fotgjengere. Lengre skolevei, som er en direkte konsekvens av skolenedleggelse, øker barnas eksponering for trafikk og dermed også risikoen for ulykker.

Dette gjelder også de barna og elevene som nå benytter seg av betalt busstilbud i Surnadal, de må også tas med i det totale risikobildet!

Den juridiske standarden for reisetid krever at skoleskyssen må organiseres slik at elevene får en "akseptabel" total reise- og ventetid. **Sivilombudet har fastslått at dette er en skjønnsmessig helhetsvurdering, og at lovpålagt tilsyn ved skolen ikke er en gyldig begrunnelse for å akseptere unødvendig lang ventetid.** Ved å vedta skolenedleggelser, pålegger kommunen de yngste og mest sårbare elevene en lengre, mer krevende og risikofylt reisevei.

Dette bryter direkte med forpliktelsen til å ta hensyn til "barnets beste" ved at man bevisst utsetter barn for dokumenterte helse- og sikkerhetsrisikoer som en konsekvens av en økonomisk beslutning!

Min konklusjon og krav til videre saksgang

Den fremlagte utredningen fra Surnadal kommune er på flere punkter mangelfull og kan ikke tjene som et forsvarlig grunnlag for å fatte et vedtak om skolenedleggelse. Utredningen strider mot det rettslige prinsippet om "barnets beste" ved å gi kommuneøkonomi forrang uten å synliggjøre en tilstrekkelig avveining mot barnas interesser. Den overser, eller undervurderer, kritiske aspekter knyttet til helse, sikkerhet, pedagogikk og langsiktig samfunnsøkonomi.

Om Surnadal kommune virkelig vil endre skolestrukturen til det bedre for barna, må det foreligge en ny, grundig utredning som:

1. Inkluderer en transparent og lovmessig korrekt vurdering av "barnets beste" som det overordnede hensynet i alle deler av analysen.
2. Legger frem et komplett økonomisk regnskap som inkluderer alle forutsigbare direkte og indirekte kostnader og innsparinger, inkludert full utredning av skysskostnader og demografiske konsekvenser.
3. Utfører en uavhengig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) av samtlige skoleveier for de yngste elevene for å sikre at helse- og sikkerhetsrisikoer blir vurdert på en faglig forsvarlig måte.

Kommunestyret bør avvise det nåværende forslaget. Om de fremdeles oppriktig mener at skolestrukturendring er den "hellige gral" for kommunens økonomi, må de eventuelt vurdere å igangsette en ny utredningsprosess som respekterer alle aspekter av prinsippet om "barnets beste". Kun en slik prosess kan sikre en forsvarlig og lovmessig beslutning til det beste for alle kommunens barn og for lokalsamfunnets langsiktige fremtid.

Jeg mener at den i så fall vil vise at nedleggelser IKKE vil vise at det er "til barnets beste", og at prosessen kun vil være egnet til mer frustrasjon og usikkerhet for Surnadal kommunes innbyggere.

Mvh

Vegard Johansen Mossing